

MITEN LUOMUSTA RAKENTUI MERKITYKSELLINEN VAIHTOEHTO?

SOSIOLOGINEN TUTKIMUS LUOMUTUOTANNON ARVOJA KOSKEVAAN KESKUSTELUUN

Tomi Lehtimäki, VTT (Sosiologia)
Helsingin yliopisto
tomi.lehtimaki@helsinki.fi

LUOMU VAIHTOEHTOISENA TUOTANTOMUOTONA

- Luomutuotanto vaihtoehtoisena tuotantomuotona, joka on haastanut tavanomaisen tuotannon
 - Keskittyminen luomun ja tavanomaisen tuotannon välisiin kiistoihin, ja miten niitä on pyritty ratkaisemaan
- Mistä luomussa on kyse? Ja laajemmin, mistä ruoantuotannossa on kyse?
 - Ruoantuotannon arvojen ja päämäärien määrittely eri tilanteissa
 - Luomun vastustaminen: luomutuotannon määrittelemisen ja kommunikoimisen laajemmalle yleisölle tässä kontekstissa

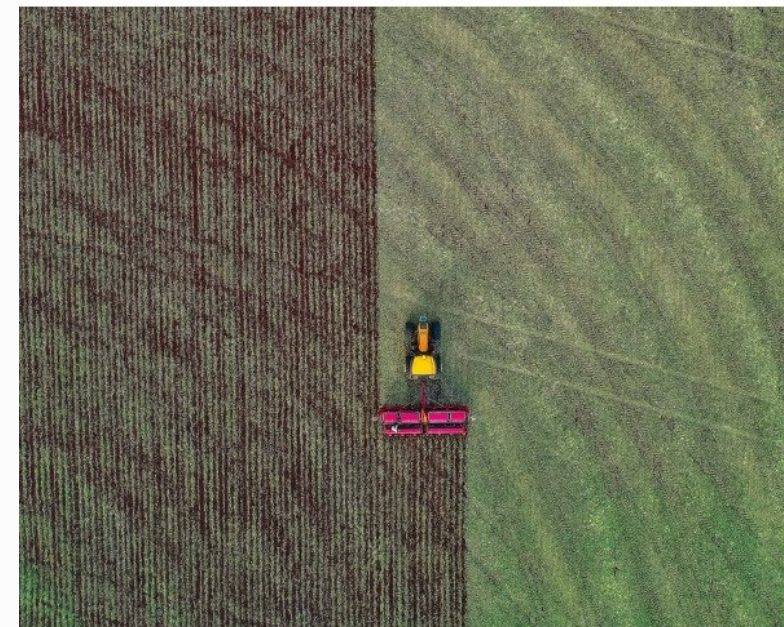
- Lehtimäki (2021) *Organizing natures. Justification and critique in the development of organic agriculture in Finland.*
 - Lehtimäki, T. 2019 Constructing common causes. Justifications for and against organic agriculture in the Finnish media. *The International Journal of Sociology of Agriculture and Food* 25(1), pp. 97–115.
 - Lehtimäki, T. 2019 Making a difference. Constructing relations between organic and conventional agriculture in Finland the emergence of organic agriculture. *Sociologia Ruralis* 59(1), pp. 113–136.
 - Lehtimäki, T. and Virtanen, M.J. 2020 Shaping values and economics: Tensions and compromises in the institutionalization of organic agriculture in Finland (1991–2015). *Journal of Rural Studies* 2020 80, pp. 149–159.
 - Lehtimäki, T. and Virtanen, M.J. Differentiating natures, connecting environments. Pragmatic sociology and the emergence of green justifications. Full article manuscript, in review.

Tomi Lehtimäki

ORGANIZING NATURES

Justification and critique in the development of organic agriculture in Finland

LYHYESTI ARVOISTA JA OIKEUTTAMISESTA

- Luomun ja tavanomaisen vastakkainasettelu
 - Miten oikeuttaa valintoja eri vaihtoehtojen välillä?
 - Minkälaisiin periaatteisiin eri oikeutukset perustuvat
- Kyse ei ole (vain) ihmisten subjektiivisista arvoista tai asenteista, vaan periaatteista, joiden kautta ruoantuotantoa ohjataan
 - Millaisiin periaatteisiin vetoamalla luomun voidaan sanoa olevan parempi (tai huonompi) vaihtoehto?
 - Merkityksellisten erojen tarkastelu oikeutuksissa
- Luomun ja tavanomaisen eron häivyttäminen ja kyseenalaistaminen

AINEISTO JA TARKASTELOJAKSO

- Luomutuotantoa käsittelevät kiistat eri foorumeilla 1980—2015
 - Tarkemmin: 1980-1991, 1995-2000, 2008-2015
- Mediakeskustelut, politiikkaohjelmat ja strategiat, luomuoppaat, tutkimuskirjallisuutta
- Miten luomua on määritelty ja oikeutettu (ja miten se suhtautuu tavanomaiseen tuotantoon)
- Luomun kehitys ja vakiintuminen osaksi maatalouspolitiikkaa ja markkinoita

ERONTEKOJA

- Miten luomun ja tavanomaisen välistä suhdetta on hahmotettu luomun kehityksen aikana
- Neljä keskeistä tapaa hahmottaa eroa:
 - Tekninen, luonnontieteellinen
 - Taloudellinen
 - Kansallinen
 - Ekologinen

TEKNISET ERONTEOT

- Pyrkimys mitata ja testata luomun ja tavanomaisen eroa
 - Kenttäkokeet, laboratoriomittaukset (esim. tuotteiden koostumus), meta-analyysit
- Keskeisenä tapana vastustaa luomun ja tavanomaisen erottautumista on ollut todeta, että muut erot ovat merkittävämpiä
- Tehokkuuden mittaaminen
 - Satotasot, tehostaminen

TEKNISET ERONTEOT

”Tuotteiden laatueroja tarkasteltaessa on otettava huomioon laatuominaisuuksiin vaikuttavat eri tekijät. Sellaisia ovat mm. kasvien perintötekijät (lajike), ilmasto (valo, lämpö, sade, ilma), kasvualusta (maalaji, rakenne, ravinteisuus, pieneliötoiminta), viljelytekniikka (esikasvi, siemen, kasvutiheys, muokkaus, lannoitus, kasvinsuojelu, kasvunsäätet, korjuutekniikka ja ajankohta), kasvien kehitysaste, kasvin energiatalous ja ympäristösaasteet. – Luonnonmukaisella viljelyllä voidaan vaikuttaa vain osaan tuotteen laatuun vaikuttavista kasvutekijöistä.” (Komiteamietintö 1984, 76)

TEKNISET ERONTEOT

”Luomutuotteista on mitattu tavanomaista pienempiä torjunta-ainepitoisuuksia, mutta eri maissa tuotettujen elintarvikkeiden väliset erot ovat paljon suurempia kuin esimerkiksi suomalaisen luomutuotteen ja suomalaisen tavanomaisen tuotteen väliset erot” (KTL 2003, 8, ”Luomun terveellisyys ja turvallisuus”)

TALOUS

- Ruoan hinta, tuotannon kannattavuus
 - Samalla luomu on kuitenkin pyrkinyt erottautumaan vain voitontavoitteluun ja markkinoihin perustuvasta tavanomaisesta tuotannosta
- Onko luomulle kysyntää, ostavatko ihmiset todella luomua
- Kompromissi: sekä kannattavaa että ekologista

TALOUS

”Luonnonmukainen tuotanto on varteenotettava maaseudun selviytymisstrategia. Luonnonmukaisen tuotannon ripeä lisääminen edellyttää maatalouden strategisen linjan ratkaisevaa muuttamista. Luomutuotteiden tuottaminen ja markkinointi on aika organisoida, koska Suomen luonnon puhtaus on selvä kilpailuetu Euroopan unionissa.” (Toimiva maaseutu 1996, 132.)

’Tämä molempien ääripäiden, aatteellisuuden ja rahastuksen, yhdistäminen tasapainoisesti ja ”kestävän kehityksen” opein voi olla keino saada suurempi joukko tavanomaisia viljelijöitä kiinnostumaan luomusta’ (Kallio 1998, 112-113)

KOTIMAISUUS

- Luomun ja tavanomaisen välisen erottelun sijaan luomun ja kotimaisen välinen ero
- Sen sijaan, että luomua verrattaisiin teolliseen, teknokemialliseen tms. tuotantoon, sitä verrataan kotimaiseen tuotantoon, jolla ajatellaan olevan paljon samoja ominaisuuksia kuin luomulla
 - Kotimainen koetaan joko paremmaksi tai vaihtoehtoisesti merkittävää eroa ei koeta olevan
- Toisaalta suomalaisen tuotannon (viennin) edistäminen luomun kautta (esim. Maabrändi 2010)
- Yhtäältä suomalainen tuotanto on jo luomua, toisaalta luomuun siirtymällä voisi viestiä suomalaisen tuotannon positiivisista ominaisuuksista muualle?

KOTIMAISUUS

Luomu vs. lähiruoka

”Luomu on merkittävä asia monelle suomalaiselle viljelijälle ja kasvattajallekin, mutta kaupallisesti luomu on haastava asia. Kun puhutaan liiketoiminnaltaan merkittävämmästä toiminnasta, luomutuotteiden kehittäminen, markkinointi tai myynti ei ole kuitenkaan kovin yksiselitteistä. ... Lähiruoka tulee varmasti, sen ymmärtäminen on helppoa ja siihen liittyvää positiivisuutta ei tarvitse kuluttajien päähän takoa.” (HS, Mielipide 29.1.2010)

KOTIMAISUUS

”Jos vastakkain on pohjoisemmassa osassa Suomea tuotettu lähiruoka vs. luomu, joka on mahdollisesti tuotettu eteläisessä Suomessa, monissa suurkeittiöiden edustajien vastauksissa lähiruoan koetaan tällöin olevan lähempänä puhdasta imagoa kuin luomun.” (Luomubarometri 2015, 39.)

”luomuruoka ei erotu riittävästi puhtaasta suomalaisesta ruoasta”
(Luomubarometri 2015, 42)

EKOLOGISUUS

- Luonnon monimuotoisuus
 - Luomun kautta ruoantuotannon ekologinen monimuotoisuus on tullut näkyväksi
 - Pellot eivät ole enää vain tuotantoyksiköitä
- Miten tuoda esille luomun hyötyjä monimuotoisuudelle?
 - Erityisesti niin, ettei siirrytä vain tehokkuuden mittaamiseen
 - Ekologisuus vs. tehokkuuteen pyrkivä teollinen tuotanto
 - Ympäristövaikutusten mittaaminen tieteellisesti

EKOLOGISUUS

”Luomutuotannon positiiviset ympäristövaikutukset liittyvät ennen kaikkea luonnon biologisen monimuotoisuuden eli biodiversiteetin lisääntymiseen ja säilymiseen. On kuitenkin vaikea arvioida, mikä merkitys luomutuotannon tuottamalla runsaammalla biodiversiteetillä on ekosysteemin hyvinvoinnille. Sen sijaan lisääntynyt biodiversiteetti ja viljelykiertojen tuoma visuaalinen moninaisuus edistänevät useimpien mielestä maaseutumaiseman kehittymistä miellyttävämpään suuntaan.

Mm. pitkäaikaisissa rikkakasviseurannoissa on luomutuotannossa todettu runsaampi lajibiodiversiteetti. Tämä on luonnon monimuotoisuuden kannalta hyvä asia, mutta samalla huono ominaisuus sadon tuoton kannalta.” (MTT Luomu 50 2011, s. 14)

JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

- Erontekojen moninaisuus
 - Luomun ja tavanomaisen tuotannon ero määrittynyt useilla erilaisilla, toisistaan riippumattomilla tavoilla
- Tekniset mittaukset keskittyvät yleensä yksittäisiin ominaisuuksiin, samalla kokonaisvaltaisempi näkökulma jää syrjemmälle
- Vaihtoehtoja tarkasteltaessa keskitytään yleensä vain luomuun
 - Luomua arvioitaessa ei huomioida tavanomaisen tuotannon ongelmia
 - Pitäisikö päästä yli vastakkainasettelusta vai kohdistaa huomiota enemmän tavanomaiseen tuotantoon?

Kiitos!

Tomi Lehtimäki
tomi.lehtimaki@helsinki.fi